

Nr 664

Av herr Wedén m. fl., angående försvarsfrågan.

(Lika lydande med motion nr 518 i Första kammaren)

I årets statsverksproposition, bilaga 6, utvecklar föredragande departementschefen frågor rörande kostnadsram, organisation och materielanskaffning för försvaret. I anslutning härtill och med anledning av att arbetet i 1965 års försvarsutredning inte har kunnat fullföljas på avsett sätt får vi härmed framlägga följande synpunkter och förslag rörande försvarets utformning under de närmaste åren. I fråga om anslag till civilförsvaret m. m. liksom i fråga om olika delposter inom fjärde huvudtiteln avser vi att återkomma sedan slutligt förslag om dettas inriktning och i dessa frågor förelagts riksdagen.

Säkerhetspolitisk bedömning

Krigsanledningar och krigsrisker

Terrorbalansen sätter fortfarande sin prägel på den världspolitiska situationen. Genom denna balans har supermakternas möjligheter att direkt utnyttja de enorma stridskrafter som står till deras förfogande för att gentemot varandra uppnå politiska mål blivit starkt begränsade.

Den försiktighet i det politiska handlandet som kan sägas prägla stormakternas agerande inom områden där dessa har intressen har hittills inte motsvarats av samma återhållsamhet i de militära rustningarna. Dessa präglas alltjämt av inbördes misstro, som tyvärr synes medföra fortsatt kapprustning, bl. a. på antirobotområdet.

De stående styrkorna i Europa, som inom båda stormaktsblocken sammanlagt är av storleksordningen 5 å 6 miljoner man, har hållits relativt konstanta. Av främst ekonomiska skäl synes Förenta staterna, Storbritannien och Belgien överväga att omgruppera respektive reducera sina stridskrafter på Västeuropas fastland. Västtyskland överväger av samma skäl att reducera sina direkt insatsberedda stridskrafter. För Sovjetunionen kan omgrupperingar aktualiseras till följd av motsättningar till Kina. Den minskning av de värnpliktigas tjänstgöringstid vid armén från tre till två år, som övervägs i Sovjetunionen, neutraliseras av de nu stora årskullarna. De stående styrkornas omfattning bedöms därför inte komma att minskas i någon nämnvärd grad.

En rad faktorer påverkar supermakternas militära förmåga att ingripa i lokala utomeuropeiska konflikter. Bland dessa kan nämnas tillgången till baser i närheten av konfliktområdet, transportkapaciteten med flyg och fartyg m. m. För »brandkårsutryckning» med begränsade insatser är supermakterna förmodligen militärt tämligen jämställda medan vid ingripanden av större omfattning med risk för längre engagemang Förenta staterna anses ha väsentligt överlägsna resurser. Sovjetunionen är dock i färd med att utbygga sin kapacitet och utbilda personal även för militära operationer långt från hemlandet.

Rustningarna i världen har alltså, trots de ekonomiska påfrestningar de innebär, successivt ökats och är nu större än tidigare. Någon påtaglig avmattning har hittills inte kunnat skönjas. Detta innebär betydande latent risker. De iakttagelser man kan göra i dagens världspolitik leder till slutsatsen att våldet tyvärr inte är avskrivet som yttersta medel för maktpolitiska strävanden, detta trots de skrämmande perspektiv som den vapentekniska utvecklingen innebär.

En för oss central fråga är i vad mån krig kan uppstå i Europa eller spridas till Europa från andra världsdelar. Härtill kommer frågan i vad mån Sverige kan tänkas bli berört av ett eventuellt framtida krig.

Den militärpolitiska utvecklingen i Europa har lett till att stormakterna, även om de grundläggande motsättningarna kvarstår, tvingats godta rådande politiska maktförhållanden. Med hänsyn till den politiska avspänning som synbarligen hitintills eftersträvats, kan det vara rimligt att anta att motsättningarna i detta område under de närmaste åren inte kommer att ge upphov till allvarliga konflikter eller krig.

Utvecklingen i andra delar av världen måste däremot i flera fall sägas vara oroande. Motsättningar inom och mellan u-länder inrymmer många konflikthanledningar. Även om stormakterna kan väntas bli mera restriktiva än hittills i att engagera sig i u-landskonflikter, torde en inblandning från en eller flera stormakter i strategiskt betydelsefulla områden vara trolig. Genom inblandning av en stormakt förvärras en konflikt främst därigenom att risken ökas för att också en annan stormakt engagerar sig. För att förmå varandra till eftergifter kan stormakterna tillgripa hot om motåtgärder. I den mån motsättningarna mellan stormakterna på detta sätt skärpts, avspeglar sig detta troligen även i Europa. Krig i Europa kan härvid inte uteslutas och inte heller sådana aggressiva påtryckningar eller andra yttringar för en maktpolitik som utgår från hot om krig.

Trots alla försiktighetsåtgärder som stormakterna vidtar för att förhindra missuppfattningar av varandras avsikter och åtgärder kvarstår risken att någon av de tid efter annan återkommande världspolitiska kriserna inte kan hållas under kontroll utan leder till krig mellan stormakterna. Allvarliga farhågor härför har gång på gång uttryckts av FN:s generalsekreterare U Thant.

En annan risk synes vara att stormakterna genom alliansförpliktelser eller på annat sätt känner sig tvingade att ingripa i krig mellan mindre stater. Stormakterna förefaller dock ytterst angelägna att få slut på krigshandlingar som inletts mellan olika småstater. För att nå detta mål krävs dock en hög grad av samförstånd mellan stormakterna som inte säkert är för handen i alla situationer.

Krig mellan en stormakt och en mindre stat synes kunna föras under lång tid utan att utvidgas, om inte den andra stormaktens vitala intressen blir berörda. Kriget i Vietnam har av Förenta staterna kunnat föras i allt större omfattning och över större yta utan att Sovjetunionen eller Kina vidtagit allvarliga motåtgärder. Hur långt detta kan drivas är på förhand inte möjligt att bedöma.

Av det anförda synes beträffande utveckling och krigsrisker den slutsatsen kunna dras att den rådande terrorbalansen mellan supermakterna kommer att bestå för nu överskådlig tid. Så länge inte väsentliga reduceringar av de i Centraleuropa stående styrkorna kommer till stånd, finns det skäl att vänta att betänkligheterna mot militära framstötningar består både från stormakternas och övriga staters sida. Utvecklingen i andra delar av världen måste däremot bedömas som mer oroande. Tid efter annan kan allvarliga kriser väntas uppstå med risk för skärpta motsättningar och även öppen konfrontation mellan stormakterna. Genom en händelsekedja av ömsesidig misstro, fruktan och felbedömningar kan även konflikter som berör Europa och därmed det nordiska området tänkas uppstå. Vårt lands strategiska betydelse torde dock inte vara så stor, att det *måste* dras in i ett storkrig i Europa, inte ens om detta omfattar områden inom den nordiska regionen. Avgörande för våra utsikter att stå utanför blir bl. a. styrkan av vårt militära försvar.

Det nordiska området torde inte inrymma några sådana politiska, ekonomiska eller sociala motsättningar som självständigt kan ge upphov till en mera allvarlig konflikt. Om inte ytterligt spända förhållanden föreligger mellan stormaktsblocken eller öppen konflikt råder i Europa är därför ett lokalt anfall mot Sverige helt osannolikt.

Aggressionsfall som grund för totalförsvarets utformning

Påfrestningar på vår neutralitetspolitik kan vara av mycket skiftande art, och angrepp mot vårt land kan komma från många olika riktningar och insättas på olika krigsnivåer. Även i en given militärpolitisk situation finns för en potentiell angripare många valmöjligheter. Försvaret bör därför utformas så, att man når ett godtagbart resultat i så många lägen som möjligt, även om det måste ske på bekostnad av den maximaleffekt som kanske skulle kunna uppnås i ett enda visst läge. Detta sätt att med hänsyn till osäkerheten om framtiden utforma vårt försvar är en tillämpning

av alternativplaneringens princip, vilken redan är ledande för vår planering. Som grund för denna planering bör definieras olika aggressionsfall, karakteriserande det utrikes- och militärpolitiska läget vid aktuella tidpunkter, de politiska eller militära mål en angripare troligen vill uppnå samt de begränsningar i tid, medel och metoder som han rimligen måste ålägga sig. Denna uppgift borde enligt vår uppfattning redan ha lösts av Kungl. Maj:ts kansli.

Beskrivningar och bedömningar av olika aggressionsfall har emellertid redovisats i »ÖB 65», i studien »Svensk säkerhetspolitik» (SOU 1966:56) och i den av generaldirektör Fehrm m. fl. åt försvarsutredningen utarbetade studien beträffande vissa avvägningsfrågor inom totalförsvaret (Försvarsdepartementet. Stencilerat betänkande 1967:15). Vi anser detta material utgöra en tillfredsställande grund för riksdagens ställningstagande.

För att vårt totalförsvaret skall uppnå en effekt, som på bästa möjliga sätt motsvarar målsättning och resurser, måste de olika delarna vara uppbyggda inom helheten på ett balanserat och för olika tänkta aggressionsformer så avpassat sätt att i princip de ingående länkarna är lika starka. Eftersom de hot eller de aggressioner som vi kan möta kan vara svåra att entydigt definiera i nuläget och en stor osäkerhet vidlåder den framtida utvecklingen i såväl politiskt som militärtekniskt avseende, finns enligt vår uppfattning inte någon enkel värderingsgrund enligt vilken totalförsvaret eller dess delar kan värderas inom givna ekonomiska ramar.

De ovan angivna studierna ger dock enligt vår bedömning en tillfredsställande bild av hur man kan behandla olika tänkbara aggressionsformer och de krav som dessa ställer på vårt totalförsvaret. Den systematisering av aggressionsformerna som gjorts i dessa arbeten får ses som en hypotetisk konstruktion. I praktiken torde fallen bli kombinerade med varandra eller följa efter varandra. Man torde kunna utgå från att en aggressiv makt strävar efter mest ändamålsenliga kombination med hänsyn till syftet med aggressionen. Vid aggressionen eftersträvas troligen även att den egna kraftinsatsen skall bli så liten som möjligt. Tvingas kraftinsatserna att öka uppstår förr eller senare frågan om de inte med hänsyn till erforderliga bindningar av resurser, politiska reaktioner o. d. blir för stora med hänsyn till det resultat man vill nå.

Om mildare aggressionsformer, t. ex. politiska, inleder en aggression för att successivt trappas upp till hårdare former, är totalförsvarets uppgift att ständigt vara så berett, att den för ögonblicket utnyttjade aggressionsformen motverkas och för den aggressiva makten framstår som verkningslös. En sådan utveckling förutsätter, att våra administrativa förutsättningar för beredskapshöjningar är ändamålsenliga. Den förutsätter vidare, att totalförsvarets olika grenar samordnat och noga övervägt sina planer mot bakgrunden av genomtänkta händelsekedjor, så att ett väl genomarbetat underlag kan ställas till de beslutande instansernas förfogande. En fortsätt-

ning av hitintills framgångsrikt samarbete inom totalförsvaret måste därför säkerställas.

Inriktningen av vår säkerhetspolitik

Förslag till inriktning av svensk säkerhetspolitik har givits i den av försvarsutredningens sekreterare utarbetade studien »Svensk säkerhetspolitik — förutsättningar och inriktning» (SOU 1966:56). Med stöd av denna studie och i utredningen förda diskussioner kan våra synpunkter på inriktningen av svensk säkerhetspolitik sammanfattas på följande sätt.

Vår säkerhetspolitikens beroende av internationella förhållanden torde inte behöva framhållas. Vår grundsyn måste vara baserad på det förhållandet att vårt land utgör en liten nation med begränsade resurser och att vår säkerhet i första hand kan äventyras genom stormakternas handlande.

Såsom medlem av Förenta Nationerna har Sverige anslutit sig till FN-stadgans principer, som bl. a. stadfäster nationernas likaberättigande och självbestämmanderätt samt »den naturliga rätten till individuellt eller kollektivt självförsvar i händelse av väpnat angrepp mot en medlem av Förenta Nationerna, intill dess säkerhetsrådet vidtagit nödvändiga åtgärder för upprätthållande av internationell fred och säkerhet».

Vårt lands politiska huvudmål innefattar bl. a. att medverka till fred i världen och primärt att bevara vår nationella självbestämmanderätt. Dessa mål är riktningsgivande för alla våra strävanden hur de yttre förhållandena än må vara.

Våra egna säkerhetspolitiska mål bör vara att i alla lägen och i de former vi själva väljer trygga vår nationella handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hänseende efter våra egna värderingar.

De reella maktförhållandena i världen sätter naturligtvis bestämda gränser för vår politiska handlingsfrihet. Inom dessa gränser kan vi emellertid genom egna åtgärder i hög grad påverka vår handlingsfrihet. Denna beror på de nationella resurser av olika slag vi kan förfoga över. Ett funktionsdugligt totalförsvaret är en viktig del av dessa resurser.

Ett av de aktiva medlen för vår säkerhetspolitik är medverkan till förändringar i den internationella miljön i riktning mot allmän avspänning och ökad internationell säkerhet. Säkerhetspolitikens mål kan enligt vår uppfattning främjas av att riskerna för konflikter totalt sett minskas eller att rustningarna internationellt begränsas och kontrolleras.

Den svenska neutralitetspolitiken, grundad på sådana maktresurser att ett angrepp mot oss inte ter sig lönande, har även stor betydelse för stabiliteten i hela Norden och bidrar till att minska farorna för såväl oss själva som våra grannländer. Vår politik bör vara ägnad att minska stormakternas militärpolitiska intresse för och engagemang i det nordiska området. Det skall i varje fall inte, vad gäller förhållanden som svensk politik har ett

avgörande inflytande på, för någon stormakt te sig angeläget att i preventivt syfte förbättra sina förutsättningar till militärt eller på annat sätt makt-politiskt agerande i det nordiska området.

Våra utåtriktade insatser bör främst göras inom ramen för FN:s verksamhet. Svensk medverkan i FN:s aktioner vid akuta konflikter och i områden som är mer eller mindre permanent oroliga torde ha underlättats av vår alliansfria ställning. Våra resurser för att medverka i dessa aktioner bör enligt vår uppfattning såvitt möjligt förbättras.

I 1964 års målsättning för krigsmakten sägs att krigsmakten skall ha »sådan styrka, sammansättning och beredskap att anfall mot Sverige fordrar så stora resurser och tar så lång tid att de fördelar, som står att vinna med anfallet, rimligen inte kan bedömas värda insatserna». Man utgår alltså här från en potentiell angripares värderingar.

Från svensk säkerhetspolitisk synpunkt är det självfallet av stor betydelse att de strategiskt viktiga områdena i norr och söder inom den nordiska regionen i huvudsak inte är svenska och att vi följaktligen har omedelbart militärt ansvar endast för mindre delar av dem. Hänsyn måste även tillmätas det faktum att det nordiska området får stor betydelse främst i samband med skarpa motsättningar mellan stormakter eller stormaktsblock i Europa. De resurser en angripare kan sätta in mot oss måste denne därför väga mot andra angelägna behov av militära styrkor. De delar av en angripares totala resurser som i sådana situationer kan sättas in mot oss blir med nödvändighet begränsade.

När det gäller att dimensionera och utforma vårt försvar måste man utgå från olika politiska framtidsperspektiv och därur härledda tänkbara väpnade konflikter som kan påverka Sverige. Vissa av dessa konfliktmönster bör sedan i sin tur läggas till grund för utformningen av vårt försvar. Även om krigshotet i Europa f. n. kan synas mindre framträdande, måste dock vårt försvar vara så utformat, att det i en framtid flexibelt kan möta olika typer av påfrestningar.

Vårt totalförsvar bör utformas så, att det kan bedömas bli verkningsfullt i så många lägen som möjligt.

En i detta sammanhang väsentlig fråga är i vilken mån vårt totalförsvar skall utformas för att kunna verka mot ett anfall då kärnvapen utnyttjas. Ju längre tid begränsade krig förekommer utan att kärnvapen används, desto mer synes nationerna anpassa sig till denna utveckling i den meningen att kärnvapenkrig även i begränsad form betraktas som allt mindre sannolikt. Det framstår också som föga troligt att en första kärnvapen användning i ett krig skulle ske mot Sverige.

Om en stormakt skulle överväga ett anfall mot oss, torde en starkt avhållande verkan nås redan i det läget att vårt försvar har en sådan motståndskraft mot konventionella stridsmedel att en angripare ställs inför valet att avstå från anfallet eller tillgripa kärnvapenkrig. I det senare fallet

tillkommer en mängd andra starkt avhållande restriktioner och komplikationer av både politisk och militär art.

Om ett storkrig med kärnvapen trots allt skulle bryta ut, kan detta tänkas föras på olika nivåer. Mycket talar då för att användningen av kärnvapen begränsas till endast vissa typer av militära mål. En angripare kan även söka betvinga oss enbart genom hot om kärnvapeninsats. Vårt försvar måste därför utformas så, att begränsad insats av kärnladdningar inte på ett avgörande sätt minskar våra möjligheter till fortsatt motstånd.

I den nu gällande målsättningen för krigsmakten anges att motstånd skall kunna bjudas även i form av »det fria kriget». Vidare sägs att varje vapen för svensk, som inte är bunden av andra viktiga uppgifter inom totalförsvaret, bör sättas i stånd att militärt delta i kampen för landets självständighet.

Åtgärder som utvisar att vi, även om en angripare skulle lyckas ta delar av vårt land i besittning, där ämnar fortsätta motståndet i olika former, bl. a. gerillakrigföring, torde i kombination med övriga försvarsåtgärder verka avhållande på längre sikt. En krigsmakt som liksom den svenska är byggd på allmän värnplikt — även i stor utsträckning med avseende på befälsfunktionerna — samt med decentraliserad förrådshållning och mobilisering ger ett gott underlag för motstånd över hela landet och om så erfordras även i form av det fria kriget. Ett väl utrustat och talrikt hemvärn, som även ges utbildning för sådant motstånd, är ytterligare en positiv faktor.

Enbart gerillaförsvaret kan emellertid självklart inte ge något stöd åt vår alliansfria politik. Om vi inte vidtar åtgärder för direkt försvar mot anfall av större omfattning, torde vi inte kunna övertyga omvärlden att vi därefter genom gerillakrig kommer att bestrida en angripares herravälde över vårt territorium. Medvetet avstående från försvarsåtgärder mot invaderande angripare torde av dessa inte kunna tolkas som annat än bristande försvarsvilja. Mot en sådan bakgrund kan hot om enbart gerillakrigföring inte verka övertygande eller avhållande från anfall. Det skulle i stället göra anfallsriktningen genom Sverige relativt lockande i förhållande till andra alternativ, som kan finnas. Gerillaförsvaret kan inte vara fredsbevarande. Även vårt samhälles ekonomiska och sociala struktur gör det mindre lämpligt att utnyttja endast denna typ av krigföring.

Inte heller kan vi genom isolerad nedrustning räkna med att förmå stormakterna att reducera sina rustningar. Anledningen till dessa är nämligen motsättningar och misstro mellan stormakterna samt dessas strävan att upprätthålla ingångna vidsträckta förpliktelser. Vår strategiska betydelse är dessutom sådan att ettdera stormaktsblocket, om det kan befara att den andra parten utan motåtgärder kan sätta sig i besittning av vårt territorium, kan se sig tvungen till ett anfall i förebyggande syfte. En isolerad nedrustning kan därför bli provocerande och redan i fredstid ytterligare öka de stormaktspolitiska intressena för det nordiska området. Olika stormakts-

gruppers aktivitet i området kan då ökas. En sådan aktivitet kan ha såväl defensiva som offensiva syften. Genom en isolerad nedrustning skulle vi alltså kunna medverka till en olycklig och farlig utveckling i vår del av världen. Däremot måste angelägenheten av en *allmän* nedrustning starkt understrykas.

Våra försvarsförberedelsers krigsavhållande effekt beror till stor del på möjligheterna att tillräckligt snabbt bringa dem i funktion. Stormakternas stora stående styrkor liksom de tekniska möjligheterna att omedelbart sätta in strategiska robotvapen gör att en mycket snabb och överraskande krigsutveckling i och för sig är möjlig.

De politiska förutsättningarna och ett troligt förspel torde emellertid ge oss tillräcklig förvarning för mobilisering i tid. Förutsättningen är dock att denna kan ske snabbt.

Vid stormakternas val mellan olika alternativa strategiska möjligheter och riktningar kan frågan om hur lång tid en operation beräknas ta ha stor betydelse. Resursinsatsen mot oss kan självfallet göras mindre om vår försvarskapacitet inte hinner bringas att fungera. Detta gäller hela totalförsvaret men i synnerhet krigsmakten, de centrala ledningsfunktionerna och i viss mån civilförsvaret.

Till en del kan detta dilemma motverkas med att man skapar förutsättningar för gradvisa beredskapsförstärkningar. Sverige har med sin inriktning på neutralitet i krig och avsaknad av stående styrkor större anledning än flertalet andra länder att vid en påtagligt oroande utveckling förstärka insatsberedskapen. Med hänsyn till vår neutralitetspolitik och våra utfästelser att inte göra eftergifter åt något håll kan beredskapsstärkande svenska åtgärder ha stabiliserande och lugnande återverkan på skeendet i stort, speciellt i vår närmaste omvärld.

Samtidigt har anpassbarheten ett värde däri, att den under lugna perioder medger finansiella och personella besparingar. Vissa gränser för vår beredskap som inte bör underskridas sätts bl. a. av kravet på vår förmåga att avvisa kränkningar av vårt territorium.

Stormakterna måste kunna lita på vår beslutsamhet att stå neutrala, även om vi skulle bli utsatta för starka påtryckningar. Vårt handlande i fredstid, utrikespolitiskt och försvarspolitiskt, måste entydigt och ständigt vara sådant, att det inte ger anledning till tvivel i detta grundläggande avseende. Det råder ett direkt sammanhang och behov av balans mellan vår försvarspolitik och vår utrikespolitik för att säkerhetspolitikens syften skall kunna nås.

Kombinationen av en fast, förtroendeingivande utrikespolitik och ett häremot svarande totalförsvaret bör kunna inge stormakterna respekt för vår neutralitetsvilja och vår förmåga att stå emot påtryckningar eller annan aggressivitet mot oss. Det måste vara klart för alla, att vi menar allvar med vår inriktning på neutralitet och att vi målmedvetet upprätthåller ett försvar som verkar avhållande mot angrepp.

Våra fleråriga försvarsbeslut kan ses som ett uttryck för denna målmedvetenhet. Detta utesluter inte att försvarets inriktning och omfattning tid efter annan omprövas.

Kärnvapenfrågan

Vid tidigare beslutstillfällen har tidsintervallet från ett eventuellt beslut om svenska kärnvapen till tidpunkten då dessa kan komma i operativt bruk i huvudsak varit bestämt av det civila atomenergiprogrammet. Ur denna synpunkt har ett ställningstagande hittills inte varit erforderligt. Denna situation råder inte längre. Tidsintervallet torde numera förbli i huvudsak konstant såvida inte särskilda åtgärder vidtas för att förkorta det. Överbefälhavaren föreslog i enlighet härmed i »ÖB 65» att vissa projekterings- och konstruktionsarbeten för att öka våra kunskaper samt vissa anskaffningar av råvaror skulle få vidtas. Kostnaderna härför angavs till totalt 50 milj. kr.

Under arbetet i försvarsutredningen har problematiken kring svenska kärnvapen studerats varvid bl. a. övervägts om svenska kärnladdningar ur rent militär synpunkt i vissa taktiska situationer skulle kunna öka försvarets styrka. Enligt militära studier skulle så vara fallet. Kostnaderna för en anskaffning måste emellertid inrymmas i försvarets anslagsram och kommer därigenom att påverka de konventionella stridskrafternas omfattning. Dessa stridskrafter måste även efter en eventuell kärnvapenanskaffning utgöra stommen i vår krigsmakt. Detta innebär att kärnvapenanskaffning kan vara militärt motiverad endast i en förhållandevis hög anslagsram. Det förhållandet att överbefälhavaren i »ÖB 65» endast tagit upp åtgärder för ökad handlingsfrihet i den av honom själv föreslagna högsta anslagsramen synes peka i samma riktning.

Från säkerhetspolitisk synpunkt har hävdats att ett innehav av kärnladdningar i vissa utrikespolitiska lägen skulle ge en viss krigsavhållande effekt. Detta gäller särskilt i en framtida situation då kärnvapen kan ha fått större spridning och då kan befaras komma till mera allmän användning. Enligt vår mening skulle ett beslut nu om anskaffning antagligen medföra betydande säkerhetspolitiska nackdelar. Bl. a. torde försvarets effekt redan de närmaste åren minska genom att anslagen för de konventionella stridskrafterna måste reduceras. Stormakternas önskan om att förhindra en fortsatt kärnvapenspridning kan dessutom medföra påtryckningar av olika slag mot oss.

Med hänsyn till de pågående nedrustningsförhandlingarna i Genève skulle ett svenskt ställningstagande om anskaffning av kärnvapen kunna minska våra möjligheter att på ett konstruktivt sätt medverka till ett avtal om icke-spridning av kärnvapen. Det har inte heller från något ansvarigt håll yrkats att ett beslut om förberedelser för anskaffning av svenska kärnvapen nu skulle fattas.

Betydelsen och innebörden av fleråriga försvarsbeslut

Det har i olika sammanhang från statsmakterna uttalats att det största värdet av det sedan 1958/59 tillämpade systemet med flerårsbeslut rörande försvarskostnaderna ligger däri att en fastare grund för planeringen åstadkommits. Att behov föreligger av långsiktsplanering inom krigsmakten torde vara uppenbart. En fortlöpande bedriven verksamhet sköts mest ekonomiskt och rationellt om den planeras på ett effektivt sätt. Krigsmakten med dess mångsidiga verksamhet utgör här inget undantag. Genom att utgångspunkten för planeringen anges i en för viss tid bestämd ekonomisk ram och inte som tidigare i en given organisation framtvings en fortlöpande anpassning av organisationen till realistiska, ekonomiska förutsättningar. Dessutom torde systemet stimulera myndigheterna att försöka undvika onödiga utgifter och tillvarata möjligheterna till rationaliseringar. Uttalanden från både statsmakterna och krigsmaktens myndigheter har även entydigt pekat på goda erfarenheter av det nuvarande planeringssystemet.

Dessa förhållanden äger enligt vår uppfattning alltså full giltighet.

Vi vill vidare fästa uppmärksamhet vid att värdet av ett flerårigt försvarsbeslut även ligger däri att det utåt klart manifesterar vår bestämda vilja att alltför föra en alliansfri utrikespolitik grundad på ett starkt försvar. Den fasthet i vår säkerhetspolitik som därmed kommer till uttryck ökar möjligheterna att genomföra denna politik.

Målsättningen för krigsmakten utgör tillsammans med närmare preciserade direktiv grunden för planerings- och rationaliseringsarbetet. Det är givet att i planeringen måste förutsättas att krigsmakten skall vara i stånd att lösa förelagda uppgifter. Skilda uppfattningar rörande omfattningen av de resurser, såväl kvantitativt som kvalitativt, som erfordras torde inte kunna undvikas. Risk finns att skillnader mellan de militära myndigheternas ambitioner att få ett effektivt försvar och statsmakternas bedömning av det samhällsekonomiska och statsfinansiella utrymmet för försvarsutgifterna kan bli betydande. Om inte statsmakterna bestämmer en ekonomisk ram för planeringen riskerar man således att denna blir mindre realistisk åtminstone i ekonomiskt hänseende. Den snabba tekniska utvecklingen medför även att avvägningen mellan kvantitet och kvalitet ständigt måste uppmärksammas. En planering som utgår från en viss organisation leder därför till sämre utnyttjande av försvarsanslagen än vad som blir fallet vid en mera flexibel planering som bestäms av en fixerad kostnadsram.

En flerårig ekonomisk ram kan visserligen innebära vissa risker därigenom att verksamheten kan komma att inriktas på att förbruka alla medel som anvisats inom ramen eller delramarna. Gentemot flerårsbeslut med en fastlåst kostnadsram av den typ som tillämpats sedan år 1958 skulle även kunna anföras, att de innebär en alltför kraftig bindning av statsmakternas åtaganden och en begränsning av deras finansiella rörelsefrihet. Långsiktig bindning av statsutgifterna förekommer emellertid även inom

andra områden av statsförvaltningen. Ett försvarsbeslut kan dessutom på olika sätt omprövas om det utrikes- och militärpolitiska läget eller den statsfinansiella situationen snabbt skulle förändras. Flerårsbeslut begränsar dock obestriddigen rörelsefriheten. Den försvarspolitiska anknytningen till vår neutralitetspolitik, om vilken enighet råder, medför emellertid att möjligheten till nedskärningar av försvarsutgifterna blir begränsade även utan bindning.

Syftet med långsiktsplaneringen måste vara att uppnå en sådan utveckling av det militära försvaret som bäst svarar mot statsmakternas intentioner samtidigt som organisationens anpassning till ännu ovissa framtida förhållanden skall underlättas. Försvaret skall kunna nå god effekt i ett stort antal möjliga hotsituationer. Dessutom skall försvaret kunna anpassas till förändringarna i de ekonomiska, tekniska och militärpolitiska förutsättningarna. Detta ställer stora krav på flexibilitet i planeringen.

Som grund för varje planering erfordras en närmare precisering av mål, resurser och restriktioner för verksamheten. Planeringen måste ske med hänsyn till uttalade och underförstådda restriktioner beträffande utnyttjande av personal, byggnadsverksamhet, mark och svensk industri. Genom långsiktsplaneringen vill man uppnå

att materiel, byggnadsverksamhet, organisation, personal och utbildning samordnas så att stridsdugliga förband erhålls,

att bästa möjliga utbyte uppnås av insatta resurser och att inte anslag överskrids, samt

att de framtida anslagsbehoven kan överblickas så att välgrundade äskandena kan göras.

Ett väsentligt inslag i långsiktsplaneringen är åtgärderna för att underlätta försvarets anpassning till förändrade yttre och inre förhållanden. Förändringarna kan gälla anslagsramen och därmed de uppgifter som åläggs försvaret, den militärpolitiska utvecklingen, den militärtekniska utvecklingen, fördyringar eller förseningar för vissa projekt och slutligen erfarenheter beträffande försvarets lämpliga utformning.

I fråga om materielanskaffningen nås anpassbarhet genom att i ett tidigt skede flera alternativa handlingsmöjligheter hålls öppna. Senare kan anskaffningens omfattning påverkas. Slutligen kan materielen genom modifieringar i viss mån anpassas efter den militärtekniska utvecklingen. Den värnpliktiga personalen kan genom repetitionsövningarna utbildas på ny materiel och taktik.

Genom olika åtgärder kan man öka anpassbarheten till framtida ramförändringar. Åtgärderna torde i regel bli kostnadskrävande och leder därför till sänkning av den försvarseffekt som annars skulle ha kunnat uppnås. Anpassbarhet till *högre* anslagsramar kan uppnås t. ex. genom att uppskjuta nedläggning eller nedväxling av förband, vars materiel av modernitetsskäl borde utgå, genom att utforma »kvalitativt nedväxlade» förband så att de

genom materielltillskott snabbt kan uppväxlas (t. ex. skytteregementen i ÖB-svaret 67), genom att vidmakthålla produktionsmöjligheterna för viktigare materiel, t. ex. genom fortsatt utvecklingsarbete eller produktion i låg takt, samt genom att bibehålla ledningsorganisationen så att den är beredd att genomföra den med anslagshöjningen förenade uppbyggnaden.

Anpassbarhet till *lägre* anslagsramar kan uppnås t. ex. genom att välja sådan något billigare materiel, som är stridsekonomisk även i lägre ramar (innan beslut om fortsatt utveckling av ett projekt fattats bör kontrolleras att anskaffningen är motiverad även i en lägre anslagsram) och genom att hålla nere beställningsvolymen genom beställning av små serier per gång. Från statsmakternas sida kan detta ske genom att begränsa bemyndigandeskulden.

Rent tekniskt är det alltid möjligt att göra väsentliga anslagsminskningar på kort tid genom stopp för nybeställningar och inställande av utbildning. Härigenom blir emellertid de negativa konsekvenserna för försvarets effekt stora. Pågående eller planerad materielanskaffning kan behöva brytas eller senareläggas, vilket åtminstone under någon tid leder till ofullständiga vapensystem eller övertaliga enheter som inte kan utnyttjas. Industrins sysselsättning påverkas även i ogynnsam riktning genom dylika inte förutsedda ingrepp.

Några större svårigheter att vid flerårsbeslut anpassa statsutgifterna till det aktuella konjunkturläget föreligger inte. Det nuvarande systemet ger goda möjligheter till konjunkturanpassning. Detta visar bl. a. de under budgetåret 1966/67 gjorda ingreppen innebärande att materielanskaffnings- och byggnadsverksamheten skulle minskas så att en ökning av reservationsmedlen med ca 350 milj. kr. erhöles. Det bör dock observeras att dylika snabbt påkomna ingrepp inte kan göras utan att försvarseffekten negativt påverkas.

Försvarsbeställningarna sträcker sig i stor omfattning över flera år. En inte obetydlig konjunkturanpassning kan därför göras genom att leveranserna genomförs långsammare i en högkonjunktur och snabbare vid en dämpad konjunktur. Betalningarna kommer i princip att följa leveranserna.

Anslagsreservationerna kommer härvid att öka vid stigande konjunktur och minska vid avtagande. Härigenom kan en inte oväsentlig konjunkturpolitisk effekt åstadkommas. Detta visar betydelsen av att reserver av betalningsmedel i form av reservationer finns tillgängliga på materielanskaffnings- och byggnadsanslagen. Här förutsätts alltså en ramkonstruktion grundad på anslag och inte på utgift.

Tekniskt sett behöver det inte bereda någon svårighet att nå erforderlig anpassning till konjunkturpolitiken genom att anslag och beställningsbemyndiganden står till Kungl. Maj:ts disposition och ställs till myndigheternas förfogande vid lämplig tidpunkt. Dylika åtgärder har — såsom också var fallet under den tid som närmast föregående försvarsbeslut avsåg — i viss

utsträckning vidtagits under senare budgetår. Det har sålunda förekommit att beställningar, för vilka bemyndiganden inte funnits, fått läggas ut i förväg och att medel ställts till förfogande för tidigareläggning av underhåll o. d. Även byggnadsunderhållsarbeten har påbörjats med anlåtande av medel för sysselsättningspolitiska åtgärder.

Ett försvarsbeslut har bedömts kunna omfatta ungefär en 4-årsperiod. För långsichtsplaneringen erfordras emellertid en hypotes om anslagsutvecklingen även för tiden därefter. Ju större avvikelser som sedermera görs från vad som planerats, speciellt under de närmaste åren, desto sämre blir utbytet i form av försvarseffekt för insatta medel. Det ligger därför ett betydande politiskt ansvar i att välja en hypotes för anslagsutvecklingen som grund för långsichtsplaneringen. Detta gäller trots att hypotesen inte kan vara bindande för kommande försvarsbeslut. För att vidmakthålla en i förhållande till omvärlden konstant försvarseffekt torde erfordras att anslagen — mätta i fast penningvärde — något stiger år från år. Det finns ingen objektiv metod att mäta hur snabb stegringen bör vara. Tidigare har 2—2,5 % per år beslutats. Vi anser i princip att en viss stegring även i fortsättningen är nödvändig om vårt försvars relativa effekt skall kunna något så när bibehållas. Påståenden om att försvarets effekt inte minskas vid en konstant anslagsnivå och fortsatt teknisk utveckling måste sägas vara vilseledande.

Om man väljer en stigande anslagstrend men vill bibehålla handlingsfrihet på längre sikt kan man resonera på något av följande sätt:

Planeringen kan inriktas efter en fortsatt, stigande trend, men möjligheterna att alternativt övergå till konstant anslagsnivå vidmakthålls. Konsekvenserna av detta blir att om vårt säkerhetspolitiska läge inför nästa försvarsbeslut skulle bedömas som sämre eller i vart fall inte bättre, finns möjligheten kvar att vidmakthålla eller öka vårt försvars relativa styrka. God effekt uppnås av insatta medel. Om däremot vår säkerhetspolitiska situation förbättras så att konstant anslagsnivå kan väljas finns risk att tidigare lösningar leder till en ogynnsam avvägning inom försvaret. Exempelvis kan man ha valt dyrare vapensystem som endast kan skaffas i ett oekonomiskt litet antal. Sådana konsekvenser borde kunna undvikas men kan kanske inte helt uteslutas.

Som en andra metod kan planeringen inriktas på en efter beslutsperioden konstant anslagsnivå men möjligheterna hålls öppna för kompletteringar till en successivt stigande högre nivå. Troligen medför detta alternativ att organisationskrampning och enklare materiel tidigt aktualiseras. Om den konstanta anslagsnivån fullföljs minskas successivt försvarets relativa effekt, men åtminstone på sikt kan en god balans mellan olika komponenter uppnås. Om i stället den stigande anslagstrenden skulle väljas kan antalet med kvalificerad materiel utrustade förband liksom takten i moderniseringarna ökas successivt.

För det tredje kan planeringen efter beslutsperioden inriktas på en lång-

sammare stegring av anslagen än som tidigare nämnts. Detta innebär att vare sig man senare beslutar om konstanta anslag eller anslag som stiger med t. ex. 2,5 %, så är avvikelserna från planeringen relativt små. Den successivt avtagande stegringstakten bör verka återhållande vid införandet av nya högt kvalificerade vapensystem.

Oavsett vilket av dessa alternativ som väljs är det naturligtvis alltid möjligt att i nästa försvarsbeslut fastställa nivåer både över och under de här diskuterade. Effekten av insatta medel blir då sämre. Som framgår av ovanstående redogörelse är det en betydande reell skillnad mellan de två första alternativen.

Mot ovanstående bakgrund har vi funnit att övervägande skäl alltså talar för att man bibehåller den ordning med fleråriga försvarsbeslut med något stigande trend för att uppnå en effektiv planering som — bortsett från budgetåret 1967/68 — tillämpats sedan år 1958.

Denna typ av principbeslut grundar sig på antagandet att de avgörande motsättningarna stormakterna emellan kommer att bestå under överskådlig tid, vilket vi tidigare framhållit vara en realistisk bedömning. Med hänsyn härtill bör de grundläggande principerna om försvarets utformning på längre sikt respekteras, oavsett om avspänning eller tilltagande motsättningar för tillfället präglar den utrikespolitiska situationen. Højningar utöver kostnadsramen bör därför inte tillåtas annat än i exceptionella lägen. Möjlighet måste i sådana fall alltid finnas att höja den normala insatsberedskapen under perioder av stark politisk spänning, även om en dylik højning skulle kräva medelstildelning utöver den fastställda kostnadsramen. Något hinder vid en eventuell nedrustning, om en sådan skulle bli aktuell i framtiden, innebär inte heller denna typ av försvarsbeslut.

Ett beslut om den ekonomiska ramens storlek under mer än ett år bör ses som ett ställningstagande till försvarsanslagen, grundat på en allmän bedömning av den försvareffekt man önskar få på några års sikt och av vilka investeringar som behövs på lång sikt. Beslutet bör däremot inte ses som ett detaljbeslut varigenom fördelningen på olika huvudändamål låses för den tid försvarsbesluten avser. Inom den fastställda ekonomiska ramen bör därför, med bibehållen huvudinriktning, t. ex. förskjutningar av beställningar mellan olika försvarsgrenar och olika vapensystem vid behov kunna göras för att möjliggöra en smidig anpassning till utvecklingen.

Ekonomiska framtidsperspektiv

Vid en bedömning av de samhällsekonomiska utvecklingstendenserna har vi utgått från det material som 1965 års långtidsutredning redovisat i sitt betänkande »Svensk ekonomi 1965—1970» (SOU 1966: 1) kompletterat med kända uppgifter rörande utvecklingen under åren 1966 och 1967.

Långtidsutredningen har dels sökt göra en prognos av resurstillväxten

under 1960-talets senare hälft, dels velat ge underlag för en bedömning av dessa resurserns fördelning mellan olika samhällssektorer.

Dessa prognoser har redan i många avseenden visat sig mindre tillförlitliga. I vissa fall har de varit alltför pessimistiska, i andra tvärtom. Enligt vår uppfattning kommer våra samhällsekonomiska resurser att kunna bära erforderliga försvarskostnader. Andra faktorer måste här fälla utslaget, d. v. s. de säkerhetspolitiska och de statsfinansiella.

I samband med bedömningar av våra försvarsutgifters storlek brukar vissa jämförelser göras med främmande länder. Vi vill här framhålla att sådana jämförelser ur saklig synpunkt har ett begränsat värde. Tillgänglig budgetstatistik, olikheter i statsbudgetens redovisning, olika ekonomiska system, staternas olika försvarsbehov, olika geografiska läge och omfattning, olikheter i befolkningens mängd, olikheter i politisk anknytning t. ex. alliansanslutning eller inte, gör enligt vår uppfattning sådana jämförelser i de flesta fall mindre relevanta. Ingenting tyder emellertid på att våra försvarsutgifter relativt sett är exceptionellt höga, snarare förefaller deras storlek vara väl förklarlig med tanke på vårt lands läge, yta och folkmängd. Våra samhällsekonomiska resurser synes även framgent tillåta utgifter av ungefär samma storleksordning som under de senaste åren utan att andra väsentliga samhällsområden måste eftersättas. Dock framstår under de närmast kommande åren en restriktiv ekonomisk politik och en fortsatt återhållsamhet i fråga om ställiga resursanspråk som motiverad.

Utvecklingen under det senast förflutna året synes närmast ha medfört en relativ försämring av den statsfinansiella situationen.

Utformning av krigsmakten inom olika kostnadsramar

Riksdagen bör i princip inte ta ställning till hur krigsorganisationen vid krigsmakten i detalj skall utformas. Vi har här i detta hänseende uppfattat de av överbefälhavaren till försvarsutredningen överlämnade lösningarna, såväl i »ÖB 65» som i ÖB-svaret 67, som exempel och som riktlinjer för hur utvecklingen kan komma att te sig på olika kostnadsnivåer.

Riksdagen bör emellertid ange principerna för försvarets inriktning i stort. I detta sammanhang har vi även funnit det nödvändigt att uttala oss i fråga om vissa principer för den framtida utformningen av våra stridskrafter. Vi är härvid medvetna om att de av de militära myndigheterna framlagda förslagen till medelsfördelning är att anse som riktmärken, som kan bli föremål för fortlöpande justeringar. Vi anser dock att de kan betraktas som ett mätbart uttryck för avvägningen mellan olika försvarsfunktioner i de framlagda lösningarna.

Vi vill understryka betydelsen av att försvaret kan föras inom hela landet. Det är härvid självklart att försvaret inte kan eller t. o. m. inte bör göras lika starkt överallt. Koncentrationer måste hädanefter liksom hittills ske till sådana delar som kan bedömas särskilt hotade. Betydelsen av att ett

starkt försvar koncentreras till de ur strategisk synpunkt mest utsatta delarna av vårt land, norra och södra Sverige, understryks härvid. Väsentliga delar av våra stridskrafter måste emellertid kunna flyttas om andra delar av landet hotas eller anfalls. Genom ett starkt fast försvar av hamnar, flygfält och vissa andra ur försvarssynpunkt viktiga områden bör förutsättningar kunna skapas för insats av rörliga styrkor ur alla försvarsgrenar. Så långt våra resurser räcker och det bedöms stridsekonomiskt lämpligt bör anfall liksom hittills mötas utanför våra kuster. Luftförsvarets mest kvalificerade delar måste samlas till de viktigaste områdena. Vissa av de härigenom uppkomna svagheter i luftförsvaret inom övriga delar av landet bör dock till viss del kunna motverkas genom lämpligt utnyttjande av olika typer av modernt luftvärn.

Storanfall bör vara den för krigsmakten dimensionerande angreppsformen. Genom den beredskap som f. n. hålls torde försvaret mot överraskande angrepp vara tillgodosett så långt man i nu rådande militärpolitiska läge kan begära. En fortlöpande anpassning av denna beredskap till aktuellt säkerhetspolitiskt läge är en självklar beståndsdel i det utbildnings- och beredskapssystem, som vi sedan många år tillämpar för våra väpnade styrkor och som i princip även framgent bör bibehållas.

Överbefälhavaren har anmält de allvarliga konsekvenserna för krigsmaktens freds- och krigsorganisation, om de för långsiktsplaneringen för alternativ A och B i försvarsutredningens utredningsuppdrag till överbefälhavaren i januari 1967 angivna riktlinjerna även blir styrande för den framtida medelstildelningen och om sådana medelsbegränsningar i förhållande till nuläget blir bestående under längre tid. Vi vill inte ifrågasätta riktigheten av dessa slutsatser med de förutsättningar som angivits i ÖBsvaret 67. Slutsatserna grundar sig emellertid, förutom på hypotesen om en framtida oförändrad medelstildelning ända in på 1980-talet (för alternativen A och B), även på antaganden om en angripares troliga resursinsats mot oss. Vi vill här som vår egen uppfattning framhålla den osäkerhet som måste ligga i antaganden av denna art. Eftersom vi anser att anfall mot vårt land i nu rådande militärpolitiska situation är tänkbart så gott som uteslutande i samband med en konflikt i Europa mellan stormaktsblocken synes vissa skäl tala för att en angripares reella möjligheter till resursinsats mot oss i en sådan situation kan bli något mer begränsade än vad antagits i de studerade lösningarna. Genom de medel som vi nu föreslår tillförs utöver dem som överbefälhavaren haft att räkna med i alternativet B och särskilt genom den här nu föreslagna inriktningen av den framtida planeringen blir de framtida konsekvenserna för vårt försvar inte så omfattande som de angivits i överbefälhavarens svar. Detta gäller i första hand fram till 1970-talets mitt. Slutsatser om våra försvarsmöjligheter ända in på 1980-talet ter sig alltför abstrakta och osäkra. Den antalsmässiga nedgången inom flera områden torde till inte oväsentlig del uppvägas av en

höjd kvalitet. Eftersom även stormakterna i princip synes ha samma svårigheter som vi att avsätta medel för att möta teknisk fördyring torde våra möjligheter att behålla vår relativa försvarskraft med av oss i denna motion föreslagna medelstilledningar och planeringsinriktning inte bli sämre än andra jämförbara europeiska staters. Utvecklingen kan därför enligt vår uppfattning ge anledning till en förhållandevis optimistisk syn på våra framtida försvarsmöjligheter om här föreslagen kostnadsram och planeringsinriktning antas av riksdagen.

Vi anser att riksdagen i stort bör kunna ansluta sig till den principiella avvägningen mellan olika försvarsfunktioner som överbefälhavaren gjort i alternativ B, dock med följande påpekanden. De medel som inom här föreslagen kostnadsram kan disponeras för materielanskaffning bör fördelas mellan försvarsgrenarna och anslagsposten »Gemensamt», främst så att nuvarande krigsorganisation inom armén och kustartilleriet i stort kan bibehållas åtminstone fram till mitten av 1970-talet och så att den starka nedgången av antalet stridsfartyg vid samma tidpunkt i viss utsträckning kan motverkas. Vissa minskningar av krigsorganisationen torde dock vara ofrånkomliga inom alla försvarsgrenar. Möjligheterna att öka den organisationsbestämmande materielens livslängd bör härvid tillvaratas så långt detta är ekonomiskt och säkerhetsmässigt försvarbart.

I förhållande till alternativ A kommer avsevärda förbättringar att kunna uppnås, inte minst mot mitten av 1970-talet. Jämfört med alternativ B i ÖB-svaret 67 anser vi att nedanstående förbättringar bör kunna genomföras genom här föreslagen ekonomisk ram och planeringsinriktning.

Inom armén bör ett större antal pansarbrigader kunna bibehållas och kvalitetssänkningen vid luftvärnet hejdas. Någon nedväxling av infanteribrigaderna till andra förbandstyper bedömer vi f. n. inte vara nödvändig. Vissa planerade kvalitetshöjningar bör i gengäld kunna anstå.

Inom marinen bör främst ökad anskaffning av torpedbåtar och en snabbare utbyggnads- och omsättningstakt av fasta och rörliga kustartilleriförband genomföras. Detta torde kräva den ökning av medelstilledningen och beställningsbemyndigandena redan under nästa budgetår, som vi tidigare föreslagit.

För flygvapnets del synes en viss minskning av freds- och krigsorganisationen inte kunna undvikas vid övergången till flygplan 37. Nedgången i antalet krigsförband vid flygvapnet torde i inte oväsentlig grad uppvägas av den ökade effekt detta flygplan får jämfört med andra tänkbara projekt. Detta gäller inte minst på 1980-talet. Den oroande kostnadsökningen för luftförsvarets del måste noga följas av statsmakterna. Den nu av överbefälhavaren igångsatta luftförvarsutredningens resultat torde dock kunna inväntas innan slutlig ställning tas till luftförsvarets framtida utformning och de viktiga avvägningsfrågor som därvid aktualiseras. Erforderlig över-

vakning i fredstid av vårt luft- och sjöterritorium bör även genom de tillkommande medlen kunna säkerställas.

I fråga om medelsförbrukningen inom anslagsposten »Gemensamt» vill vi framhålla betydelsen av att förbättringen av kasernstandarderna sker i en tillräckligt snabb takt.

Frivilligorganisationernas betydelse för totalförsvaret och försvarsviljan har av oss ofta framhållits. Vi förutsätter att organisationernas medelsbehov tillgodoses bättre än hitintills. Inom armén bör moderniseringen av hemvärnets utrustning ägnas ökad uppmärksamhet.

I fråga om krigsmaktens fredsorganisation förutsätter vi att Kungl. Maj:t snabbt vidtar erforderliga åtgärder. Fortsatt rationalisering av centrala staber och myndigheter är nödvändig. Sammanslagning av vissa lednings- och förvaltningsfunktioner synes kunna ske på de större garnisonsorterna inom armén. Vi förutsätter att Kungl. Maj:t noga tillvaratar möjligheterna till besparingar av detta slag. En viss minskning av ledningsorganisationen i regional nivå, inte minst på förvaltningsområdet, bör enligt vår uppfattning kunna ske. Förslag till personalökningar bör med stor restriktivitet prövas av riksdagen. Vi förutsätter även att möjligheterna att minska grundutbildningens omfattning för vissa kategorier värnpliktiga noga studeras och tillvaratas liksom att en effektivare besiktning genomförs vid inskrivningarna.

Även i andra hänseenden synes rationaliseringar och besparingar fortsättningsvis möjliga, exempelvis i fråga om användning av värnpliktig handräckningspersonal samt rationellare former för medelsdisposition vid förbanden.

Ekonomisk ram och planeringsinriktning

I princip anser vi att ett 4-årigt försvarsbeslut hade varit lämpligt vid en flerpartiuppgörelse inom försvarsutredningen. Då så inte blivit möjligt föreslås att beslutet nu inriktas på en 3-årsperiod. Härigenom ges tillfälle att undersöka förutsättningarna för en förnyad uppgörelse i denna för vårt land så viktiga fråga. För en begränsning till ett 3-årigt ställningstagande talar även nu påbörjade utredningar i fråga om luftförsvarets framtida inriktning och utformning, vissa fredsorganisatoriska förändringar och vissa frågor rörande de värnpliktigas utbildning.

Ramberäkningar för 3-årsperioden

Ramen för det militära försvaret nästa budgetår beräknas med utgångspunkt i basbeloppet 4 600 milj. kr. för budgetåret 1967/68. Pris- och lönekompensationen enligt beräkningsgrunderna för 1967/68 från maj 1966 till maj 1967 uppgår till 120 milj. kr. Vi föreslår att till dessa belopp skall för 1968/69 läggas 60 milj. kr. för nödvändig utveckling av krigsmakten.

Basbeloppet för nästa budgetår föreslås därmed uppräknas till (4 600 + 120 + 60) 4 780 milj. kr.

Till detta basbelopp skall läggas full kompensation för prisstegringar på 1966/67 års kapitalbudget och för beräknad pris- och lönekomensation från maj 1967 till medelkostnadsläget för budgetåret 1968/69.

Utöver ramen för det militära försvaret tillkommer ett antal poster, varav vi här endast redovisar de i propositionen till ett belopp av 52,4 milj. kr. upptagna nämligen nybyggnad av I 1 och Ing. 1, beredskapsstyrka för FN-tjänst, projektilröjning på Järnafältet, markförvärv av Rosenholm och förvaltningsbyggnad i Stockholm.

För budgetåren 1969/70 och 1970/71 skall basbeloppet beräknas med utgångspunkt från basbeloppet för 1968/69 (4 780 milj. kr.). Till detta belopp skall för 1969/70 läggas 100 milj. kr. för teknisk utveckling m. m. För 1970/71 skall tillägg härutöver ske med 100 milj. kr. Pris- och lönekomensation lämnas enligt för budgetåret 1968/69 angivna principer.

Återupptagning av den 1966/67 inställda materialanskaffnings- och byggnadsverksamheten föreslår vi ske med 290 milj. kr., vilket utgör uppnådd reservationsmedelsökning på materielanskaffnings- och byggnadsanslag 1966/67. Återupptagningen fördelas med 90 milj. kr. 1968/69 samt 100 milj. kr. vardera 1969/70 och 1970/71. Reservationsmedel utöver detta belopp avses inte få disponeras utan Kungl. Maj:ts medgivande. Dock förutsätter vi att konjunkturpolitiska skäl kan komma att motivera ytterligare medel under budgetåret 1968/69.

I annat sammanhang har i särskild motion föreslagits att ett belopp på intill 50 milj. kr. av reservationsmedel måtte få utnyttjas för beställningar inom försvarets område för innevarande budgetår.

Beställningsbemyndiganden bör ges med anknytning till den materielanskaffning som bör kunna påbörjas i enlighet med vad som tidigare angivits.

I fråga om värnpliktsförmåner har vi i här framlagt förslag inräknat en höjning på ca 25 milj. kr. för budgetåret 1968/69. Hur dessa medel bör fördelas på olika slag av förmåner m. m., avser vi återkomma till i annat sammanhang. Skäl talar bl. a. för en höjning av dagpenningsbeloppet och för ett ökat antal fria resor. Höjningar av dagpenningsbelopp och vissa andra sociala förmåner förutsätts i framtiden ske med viss automatik genom anknytning till lämpligt index och därigenom ges ett bestående realvärde.

Planering efter 1970/71

Planeringen efter budgetåret 1970/71 under en 7-årsperiod skall ske med utgångspunkt från att ett tillägg med 100 milj. kr. kommer att ske för budgetåret 1971/72 och därefter sker ökningen med ett med 10 milj. kr. per år successivt sjunkande belopp, d. v. s. 90, 80, 70 milj. kr. o. s. v. Planeringen

för 7-årsperioden får självfallet inte innebära att statsmakternas handelsfrihet under perioden åsidosätts.

Full kompensation för pris- och lönestegringar enligt försvarsindex förutsätts utgå under 7-årsperioden.

Med anledning av det ovan anförda hemställas,

att riksdagen måtte godkänna huvudlinjerna för vårt lands säkerhetspolitik sådana de finns angivna i denna motion, samt

att riksdagen beträffande det militära försvarets inriktning, organisation, planering och anskaffningsverksamhet för de närmast följande budgetåren beslutar i enlighet med i motionen framlagda förslag.

Stockholm den 26 januari 1968

Sven Wedén (fp)

Gunnar Hedlund (cp)

Manne Ståhl (fp)

Lars Eliasson (cp)

Folke Nihlfors (fp)

i Sundborn
